



ВТОРО СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „НИКОЛА ЙОНКОВ ВАПЦАРОВ“

Монтана, ул. „Цар Иван Александър“ № 35,

тел. 096-305698, 302452, факс 096-305698

e-mail: info-1201004@edu.mon.bg, vtorosu@yahoo.com,

www.vtoro-montana.com

УТВЪРЖДАВАМ:

Директор:

/Елка Станева/

Заповед № РД-13-137/09.10.2023 г.



СТРАТЕГИЯ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА АГРЕСИЯТА В УЧИЛИЩЕ ПЛАН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА учебна 2023/2024 г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Агресията и насилието сред децата и юношите през последните години все по-често застават в центъра на общественото внимание и научните дискусии. Въпреки че като цяло количеството на насилствените прояви относително се запазва (по данни на педагогическите стаи в МВР), особено обезпокоителен е фактът, че качеството и степента на насилието значително се увеличават. От това страдат, както самите деца и техните семейства, така и учителите и възпитателите, чиито граници на толерантност и способност за понасяне изглеждат достигнати.

Към причините за проявите на агресия – обществени, междуличностни и вътрешноличностни фактори, можем да прибавим и следните особености на социалната конюнктура:

- Ситуацията на преход, поставяща под натиск традиционни модели за възпитание и дисциплиниране на поведението при подрастващите;
- Интензивно информационно общуване, изместващо възможността за автентично общуване и въвеждащо агресивни модели на себеутвърждаване;
- Нереформираните социализиращи институции (семейство, детска градина, училище, университет), акцентирани по-скоро върху контрола и дисциплината при връзката си с подрастващите;
- Липсата на цялостни програми за съоръжаване на родителите и педагогическите кадри с ефективен инструментариум за управление на агресивното поведение в детска и юношеска възраст и др.

Според национално изследване на агенция “Alpha Research” сред факторите, отговорни за агресията при децата са дисциплината в училище, материалните различия между децата, усещането за ненаказаност. Най-голям процент е насилието при деца от 11 до 14 – годишна възраст – почти 30% от случаите. Според 79,4 % от анкетираните родители, дисциплината в училище и родителският контрол трябва да се повишат, за да се преодолее агресията. Според 22% от анкетираните, човек може да изпита самоуважение, чрез насилие. Според 35% от учениците, насилието е фактор за политическа власт, а 24% от децата смятат, че агресията и насилието осигуряват лесен начин на живот. Мнението на

децата по-скоро изразява нагласите в обществото, коментират специалистите. Невъзможността за юношата да намери адекватна на собствената си индивидуалност, социално значима изява, може да провокира асоциалност. Когато детето е оставено само на себе си се създават обективни условия за девиация на поведението му.

ПРОБЛЕМЪТ ЗА АГРЕСИЯТА И НЕГОВИЯ КОНТЕКСТ

Детската агресия

Когато детето се държи агресивно, обикновено възрастните осъждат неговото поведение - мъррят, наказват детето, а ако то не оправи поведението си, те губят контрол над себе си и сами само усложняват ситуацията. Понякога агресивността носи защитен характер, проявява се в момент на опасност, понякога се проявява, като свойство на личността, което се изразява в целенасочено разрушително поведение, проявяващо се в деструктивни тенденции.

Деца черпят знания от модели за поведение от три източника:

- от семейството, в което то може да демонстрира и закрепва агресивното поведение,
- от своите връстници, например по време на игра
- от анимационните филми и компютърни игри, когато детето подражава на герои

Детето може да бъде агресивно не обезателно по вина на родителите, в резултат на недостатъци във възпитанието. Чертите на такова поведение могат да бъдат скрити в темперамента и характера - избухливост, гневност, обидчивост или са резултат на особено съзряване на нервната система.

Задачата на възрастните е да помогнат да се преодолеят трудностите в емоционалното развитие. Първите агресивни действия психолозите свързват с кризиса на 3-те години. През 3-4 година агресивността се проявява почти при всяко дете, като защитна реакция, в желанието си да остане само, да защити своята собствена територия. Понякога при наглед спокойно дете се наблюдава появата на черти на негативизъм, упорство, своеволие, деспотизъм, ревност. Развитието на самостоятелност и активност на детето, произлиза от преустройството на неговите социални взаимоотношения (в детската градина, в училище) и агресивността може да стане спътник на тези промени.

Причините за агресивното поведение са разнообразни и зависят от много фактори.

Най-разпространените от тях са:

- неправилна реакция на родителите при определено поведение на децата.
- дисхармония в семейните отношения като цяло
- наказанието и степента на контрол от страна на родителите.

Изследователите на детското поведение казват, че жестоките наказания водят до висока степен на агресивност при децата, а минималния контрол – до висока степен на асоциалност. Често тези два типа възпитание могат да се срещнат в едно семейство, когато родителите не се придържат към един стил на възпитание (единият наказва, другият отменя наказанието).

Агресията може да е отправена както към другите, така и към самия себе си, изразяваща се в постоянна тревога, отчаяние или безизходица.

Най-важната причина за агресивното поведение на децата се явява нежеланието на родителите да открият причините и равнодушното им поведение към емоционалния свят на детето. При разговор с психолози, такива деца споделят, че в семейството си се чувстват самотни, ненужни, в лоши отношения с един или с двамата родители. Липсва поддръжка и заинтересованост към тях (към това което правят). Именно затова те се опълчват към всичко, към родители и самия себе си.

Агресивността е преди всичко начин (способ) да изразиш своя протест и гняв. В неговата основа лежи обида, страх, болка, унижение, а те на свой ред възникват заради неудовлетворяване на потребностите от любов и близък човек.

Специалистите смятат, че агресивното поведение е като своеобразен вик за помощ, за внимание към неговия вътрешен свят, в който се е натрупало прекалено много разрушителни емоции, с които детето няма сили да се справи само.

Агресията в периода на юношеството

Биологически погледнато юношата е възрастен, но в социално и емоционално отношение той все още е дете.

Проблемът с агресията на тази възраст се разглежда в контекста на:

- групов натиск върху юношата
- страх да не изглежда слаб или победен
- тестване на граници и отхвърляне на авторитети
- идентичност (кой съм аз, кой съм аз в групата)
- дифузни (неясни) представи за самия себе си

Юношеството е период в развитието на човека, когато започва труден и мъчителен преход от детството към зрелостта, в който настъпват внезапни бурни промени. На този период можем да гледаме като на процес на емоционално отделяне от родителските фигури и процес на денатурализиране на света – неща, които доскоро са изглеждали саморазбираеми (като животът в семейството) престават да са такива.

От една страна юношите трябва да интегрират драстичните промени в една нова „картина за себе си“. От друга страна в търсене на своята самостоятелност те напускат битието си на малки деца и започват да оспорват родителския авторитет като първо и последно основание на света, сравнявайки го с другите, критикувайки го и постепенно, отчуждавайки се от него. Тези трудни задачи предизвикват смут, объркване, тревожност и агресивност, които много често могат да се маскират като рисково поведение и антисоциални прояви.

Юношеството е период на непокорство, промени и уязвимост, който може да показва увеличение в честотата и средствата за прояви на агресия, насилие и друго рисково поведение.

Юношеството е труден етап на обърканост и анархия:

- В едни случаи това са извънредно сигурни и в себе си доминиращ тип деца, които използват агресивността си за да се налагат;
- В друг случай това са хиперактивни деца, склонни към прояви на ярост;
- Следващ случай е на деца, които са по-скоро боязливи, нерешителни и скептични спрямо непознатите и чуждите хора: По-късно в младежка възраст те стават участници в престъпни групи и прояви с импулсивно-реактивно насилие;
- Понякога това са много тъжни деца (например поради смъртта на майката), чиято мъка е останала безмълвна, а след това преминава в агресия.

Факторите, които влияят върху проявите на агресия са разнообразни. Неумението да се преценяват намеренията на другите в повечето случаи е съпроводено с агресивно поведение. Юношите, които действат агресивно, гледат на света като подозрителен и враждебен. Друг фактор са нормите и ценностната система на самия индивид. Една и съща ситуация, различните индивиди могат да възприемат по различен начин – за едни тя може да е стресираща, а за други нормална.

Установена е пряка връзка между агресията и чувството на вина след агресията. При агресивните индивиди почти липсва угризение или чувство на вина, докато по-малко агресивните показват неодобрение на собствената постъпка след нараняване на друг човек.

Един от най-важните фактори за възникването и развитието на агресията са неправилните модели на възпитание в семейството. Някои родители неправилно възпитават в агресия, като поощряват отмъщение или показват свое агресивно поведение, което се копира от децата им.

Формирането на личността в периода на юношеството е процес на постоянно влияние на социалните подкрепления над индивида. В случаите, когато социалните подкрепители – вниманието, поощрението, чувството за привързаност от страна на околните, отсъстват или са в противоречие с общоприетите норми и ценности (противостоят на морала), тогава са налице предпоставки за формирането на личност (социално-негативен тип), която има вътрешната готовност за антисоциална или противоправна реализация. Следователно безспорно е влиянието на основните източници за формиране на идентичността – референтната група и „значимият друг”.

Семейството се смята за решаващия социален фактор за формирането на готовност за реализация на просоциално (или асоциално) поведение от страна на подрастващите.

Предиктори на агресивно и антисоциално поведение на юношите.

Наблюдава се все по-осезателно снижение на възрастовата граница при извършването на първите прояви на агресия и насилие в юношеството. Повечето от половината от всички насилствени прояви сред младите хора започват от средата до късното юношество.

Рискови фактори могат да бъдат открити в индивида, в средата, в индивидуалната способност да се отговори на потребностите или изискванията на съответната среда. Едни включват семейството, други – съседската среда, училището или групата на връстниците или приятелите. Участието в проява, която се санкционира, макар и не задължително акт на насилие, (включително предумишлени престъпления) в ранното юношество, се извежда като умерен рисков фактор за насилие между 15 и 18 г. възраст. Безпокойството, трудностите за концентрация и поемането на риск, имат според изследователите малък ефект в юношеството. Безпокойството и проблемите за концентрацията могат да повлияят върху успеха в училище - рисков фактор, чиято значимост нараства слабо през юношеството.

Няма безспорни данни, които да доказват силна роля на наследствеността за насилието. Невротрансмитери като допамин, серотонин, могат да играят роля в агресията, но досега техният механизъм на действие е все още непълно изяснен и има недостатъчни доказателства, за да бъдат считани като прогнозиращи насилие. Има някои доказателства, при които физическата агресия за голяма част от децата предсказва поведенчески разстройства и има умерен до малък ефект като предиктор на насилие и агресии

ТЕОРИИ ЗА АГРЕСИЯТА В УЧИЛИЩЕ

Някои автори поставят акцента за лошото поведение в училище, издевателствата и престъпното поведение във връзка с разпределението на учениците по групи; неуспеха при представяне в учебната дейност и липсата на адекватни заплашващи санкции срещу безредието.

Други автори твърдят, че ставаш жертва, защото си видимо различен от другите. Прекалено дебелия деца, червенокосите, децата с очила, говорещите на особен език, децата с необичайно облекло са най-изложени на издевателства.

Събраните досега данни показват, че характерът на личността – обичайният начин на реакция, съчетан с физическата сила или слабост, има определяща роля в генезиса на агресията на индивидуално равнище. Успоредно с това отношението и поведението на учителите, имат огромно значение за мащабността на тези проблеми в даден клас или учебно заведение.

Типичната жертва

Обикновено характерът на жертвите на насилие/агресия в училище е по-неспокоен, те изпитват по-остро чувство на несигурност от другите ученици. Когато са прицел на атаки от страна на съучениците си, жертвите най-често реагират (поне що се отнася до децата от долните класове) със сълзи и бягство. Нещо повече, липсва им самолюбие, те имат отрицателна представа за себе си и положението си. Те често смятат, че не струват нищо и се чувстват глупави, страхливи и несимпатични. В училище пострадалите са самотни. По принцип нямат нито един приятел в класа. Затова не демонстрират нито агресивност, нито заядливост.

Тези деца най-често са против насилието и грубиянството. Ако са момчета, вероятно са с по-слаба физическа конструкция от средната. Този тип жертва може да се нарече пасивна или покорна.

Съществува и друга група жертви – провокиращите, които са много по-малко на брой. За тях е характерна комбинацията между двата типа реакции - на страх и агресивност. Тези ученици понякога трудно се съсредоточават и се държат така, че предизвикват гняв и създават атмосфера на напрежение около себе си. Някои от тях могат да бъдат квалифицирани като хиперактивни. Не рядко много от съучениците възприемат поведението им като провокативно, а това предизвиква не само тяхното неодобрение, но и това на целия клас.

Типичният насилник

Типичният насилник по дефиниция се отличава със своята агресивност към връстниците си, но е агресивен и към възрастните, учителите и родителите изобщо. Той обикновено е по-склонен към насилие от среднестатистическия ученик. Освен това често пъти е импулсивен, изпитва силна потребност да доминира над другите и изобщо не се интересува от съдбата на жертвите. Повечето от психолозите и психиатрите са на мнение, че индивидите с агресивно поведение - под маската на хулигани - прикриват страха и тревогата си. Това е установено чрез „индиректни“ методи на изследване - анализ на хормоналните секрети, обуславящи напрежението (адреналин и норадреналин) и проекционни техники (в психотехниката и психоанализата – тестове за екстериоризиране на характера чрез тълкуване на рисунки и т.н.).

Хипотезата, според която дълбоко в душата си агресорът изпитва несигурност не намира потвърждение, а и получените резултати в редица изследвания показват обратното: насилниците изключително слабо се поддават на страх и чувство за несигурност или общо взето попадат в среднестатистическите данни по този въпрос. Нещо повече, те нямат и лошо мнение за себе си.

Евентуалните психологически корени на агресивното поведение се търсят от емпирични проучвания в поне три мотива. На първо място, насилниците са жадни за власт и надмощие, обичат да командват и да държат другите в подчинение. На второ място, имайки предвид условията, при които много от тях са израснали, можем да предположим,

че те изпитват известна враждебност към обкръжаващия ги свят. Може би тези чувства и тази импулсивност обясняват защо изпитват задоволство от мъката и страданието, което причиняват на другите. И накрая, поведението им има „функционален аспект“. Често пъти палачите принуждават жертвите си да им дава пари, цигари, да им купуват бира и т.н. Нещо повече, няма никакво съмнение, че агресивността много често е източник на престиж.

МЕХАНИЗМИ НА ГРУПАТА И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ АГРЕСИВНОСТТА В УЧИЛИЩЕ

Главната причина за детско-юношеската агресивност в училище трябва да се търси в междуличностните отношения на подрастващите, а също така и в типа социални норми, приети в референтната група.

Групата на връстниците остава една от най-важните по време на средното детство, но тя влияе и върху агресивността на децата в училище. В началото на средното детство групите са неформални. Те придобиват съществено значение когато децата стават на 10-12 годишна възраст. Влиянието от страна на връстниците придобива за детето решаващ характер. Когато няколко ученика се обединяват, за да тормозят друг, започват да действат някои механизми, свързани с динамиката на групите - социална „зараза“; незадоволително овладяване на агресивните тенденции или отслабване на задръжките, които пречат на тези тенденции да се проявят; „размиване на отговорността“; постепенна познавателна еволюция в отношението към издевателствата и жертвата.

Властните въздействия върху детето са предпоставка за агресивно поведение, особено в периода на юношеството, когато причиняват емоционална активност, водеща до подчинение, агресивно поведение или соматични реакции. Властващият (учител, родител, друг възпитател) трябва да се стреми при осъществяване на властното въздействие да намали фрустриращия му ефект, чрез ясна предварителна регламентация на границите на поведението. Агресивните импулси на детето не бива да се подтискат тотално, тъй като тогава се насочват във вътрешен личностен план и акумулират (могат да доведат до различни болезнени реакции: депресии, краен самокритицизъм, самоизтезания, самоубийство, както и до крайно насилие).

Детето трябва да се научи как да избира такива форми на агресивна реакция, които са обществено приемливи (например учебни, спортни и др. постижения), и да избягва явната агресивност за сметка на въображаемата.

ЦЕЛИ НА СТРАТЕГИЯТА

Основни цели:

- Превенция на агресивното поведение при ученици, учители и родители в училище и извън него
- Развиване на човешките ресурси.
- Подобряване на материално-техническата база в училище за въвеждане и използване на иновативни методи и похвати за ограничаване на агресивните прояви.

Приоритети за развитие:

- Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при подрастващите, включително подобряване на действащи нормативни документи – на местно и национално ниво, които кореспондират с конкретни мерки и дейности за

подобряване на дисциплината в училище и извън него, както и работа по превенция на агресивни прояви сред подрастващите.

- Подобряване на диалога между ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивното поведение в училище и извън него. Този приоритет обединява цели, мерки и дейности, които ще способстват за повишаване на доверието на подрастващите към учителите и родителите, изграждане на отношения на партньорство и взаимопомощ и най-вече на взаимна нетърпимост към прояви на агресивно поведение, както от страна на учениците, така и от страна на родителите и учителите им.

Специфични цели (развитие на приоритетите):

- Осигуряване на обществена подкрепа в превенцията на агресивното поведение при подрастващите чрез:

1. Повишаване на ефективността на прилаганите санкциониращи мерки на местно ниво при прояви на агресивно поведение, както спрямо учениците, така и спрямо учители и родители;

Тази цел е насочена към съществуващи санкционни мерки, по реда на Наредба I и тяхното приложение на територията на община Вършец. Това са мерки, засягащи търговци на магазини и собственици на заведения, които продават алкохол на малолетни в нарушение на разпоредбите на наредбата. Акцентира се на завишаването на санкциите (глобите) за търговците – нарушители от една страна. От друга страна, засилване на контрола по изпълнение на разпоредбите в наредбата, които са насочени и към родители на децата, нарушаващи системно дисциплината и обществения ред. Целта предполага и дейности, насочени към подобряване на действащите правилници за реда и дисциплината в училища и осигуряване на равнопоставено участие на деца, родители и учители при определяне на правилата и контрола по тяхното изпълнение.

2. Промяна в действащи нормативни документи в сферата на образованието на национално ниво.

Изпълнението на тази цел кореспондира пряко с актуалните (и бъдещи) промени в Закона за училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка. Изпълнението предполага предложения за промени в учебните програми с оглед въвеждането на часове, осигуряващи прилагането на нестандартни и иновативни методи за придобиване на знания и практически умения у подрастващите по отношение превенция на агресивното поведение.

3. Подобряване на диалога помежду ученици, учители и родители и обединяване на усилията им в превенцията на агресивното поведение в училище и извън него чрез изграждане на капацитет за превенция на агресивното поведение по отношение на наличния човешки ресурс.

Тази цел, предполага повишаване на квалификацията, знанията и уменията на учители, ученици и родители за справяне в ситуации на конфликт, породени от агресивно поведение в училище и извън него. Акцентира се преди всичко на дейности по организиране и провеждане на обучения, тренинги, ролеви игри и прилагането на нестандартни похвати и форми на обучение, чрез емпатия и съпреживяване.

4. Подобряване и осъвременяване на материално-техническата база в

Целта предполага създаване на възможности за ползване на извън бюджетен финансов ресурс за закупуване на съвременни технически пособия за интерактивно обучение,

отговарящо на очакванията, потребностите и интересите на учениците. Това ще повиши интереса на децата към учебно-възпитателният процес.

ОБВЪРЗАНОСТ С ЦЕЛИ В ДРУГИ ПЛАНОВИ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

Целите и приоритетите на стратегията за превенция на агресивното поведение при подрастващите кореспондират със съществуващи местни и национални документи, както следва:

- Общинска програма за превенция на агресията
- Общинска Наредба I
- Закон за закрила на детето
- Закон за училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка

ОПИСАНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ИНТЕРВЕНЦИИ

Мярка:

Обучение и консултации

Дейности:

- Информирание и ограмотяване на родителите за особеностите в психо-физиологичното развитие на техните деца.
- Създаване на подходяща материално-техническа база.

Финансиране:

Общински бюджет; проекти

Очаквани резултати:

- Създаване на местен капацитет и развитие на наличния експертен потенциал за превенция на агресията.
- Установяване на устойчиво партньорство и повишаване на доверието между родители, учители и деца в превенцията на агресивното поведение.

Мярка:

Насърчаване на съвместната работа на родители, ученици и учители по превенция на агресията

Дейности:

- Създаване на условия за активно и равнопоставено участие на ученици, родители и учителите при изготвяне на вътрешните правила, регламентиращи училищния живот.
- Групови и индивидуални консултации.

Очакван резултат:

- Преодоляване апатията и неангажираността на родители и деца към училищния живот.

Мярка:

Промяна в образователната среда и човешкия фактор

Дейности:

- Подобряване интериора и оборудването на учебните помещения.
- Участие в периодични обучителни курсове.

Финансиране:

Бюджет на училището.

Очаквани резултати:

- Създаване на уютна и творческа обстановка за децата в училище.
- Стимулиране на ангажираност и мотивация за включване в учебния процес.
- Популяризиране на позитивни учителски практики и модели на поведение.

ПЛАН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Мярка: Обучение и консултации			
№	Дейност	Изпълнители / Отговорници	Срок
1	Информирание и ограмотяване на родителите за особеностите в психо-физиологичното развитие на техните деца.	Педагогически съветник	постоянен
Мярка: Насърчаване на съвместната работа на родители, ученици и учители по превенция на агресията			
№	Дейност	Изпълнители / Отговорници	Срок
1	Незабавно информирание на родители в случай на проява на агресивно поведение.	Класни ръководители, учители, педагогически съветник	постоянен
2	Групова и индивидуална работа с ученици с агресивно поведение.	Педагогически съветник и класни ръководители	постоянен
3	Включване на УКБППМН /при необходимост/	УКБППМН	постоянен
4	Включване на ученици с агресивно поведение в проектни дейности.	Учители	постоянен
5	Привличане на родители в групови срещи за обсъждане и разрешаване на казуси свързани с агресията в училищната общност.	УКБППМН, класни ръководители	постоянен
6	Налагане наказания на ученици с чести прояви на агресивно поведение и неспазване на училищния правилник.	Директор, учители, педагогически съветник	постоянен
7	Изграждане на доверителни отношения с учениците позволяващи спокойна и желана комуникация във връзката ученик-учител.	Учители	постоянен
8	Изнасяне на семинари от инспектор ДПС- при необходимост.	УКБППМН	постоянен
9	Поощряване на ученици, които промяна от агресивно поведение към овладяването му.	Учители	постоянен
Мярка: Промяна в образователната среда и човешкия фактор			
1	Подобряване интериора и оборудването на учебните помещения.	Директор	постоянен
2	Участие в периодични обучителни курсове.	Директор	постоянен